

Список використаних джерел

1. Бурлаков Ю. А. Механизмы речи и мышления: учебно-методическое пособие / Ю. А. Бурлаков. – М. : Изд-во МГУ, 1995. – 64 с.
2. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навчальний посібник / Т. В. Дуткевич. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.
3. Зак А. З. Различия в мышлении детей: учеб. – метод. пособие / А. З. Зак ; Рос. открытый ун-т. – М. : [б. и.], 1992. – 128 с.
4. Тихомирова Л.Ф., Басов А.В.. Развитие логического мышления детей / Л.Ф. Тихомирова, А.В. Басов. - Ярославль : „Академия развития”, 1996.
5. Любченко І.І. Педагогічні засади розвитку логічного мислення у старших дошкільників, інноваційні підходи виконання концепції розвитку дошкільної освіти 2010-2016р.: навчально-методичний посібник / І.І.Любченко. – Умань : ВПЦ „Візаві”. - 2011. -134с.
6. Любченко І. І. Особливості розвитку логічного мислення у початковій ланці шкільництва / І. І. Любченко // Збірник наукових праць Харківського педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання» : зб. наук. пр. / за заг. редакцією член-кор. НАПН України А. В. Троцько. – Харків : ХНПУ, 2011. – Вип. 30. – С. 79-86.
7. Методы логических исследований: сборник / АН СССР, Ин-т философии ; [отв. ред. З. Н. Микеладзе]. – Тбилиси : Изд-во «Мецниереба», 1987. – 151 с.

В статті проаналізовано роботу по внедрению логико-математического развития в дошкольном учебном учреждении с помощью инновационной деятельности. Формирование личности ребенка, обучение детей творчески мыслить, воспитание активного отношения к получению знаний, развитие их интеллектуальных и творческих способностей, логического мышления, нравственное развитие, патриотизм, усвоение нравственных норм - задача, важность которых определяется требованиями времени.

Ключевые слова: инновационная деятельность, внедрение, логико-математическое развитие, мышление, логическое мышление, старшие дошкольники.

The work of increase logic-mathematic development at the kindergarten with the help of innovation (technologies) activity has been analyzed article. Formation of a child's personality, teaching children to think creatively, the upbringing of active attitude towards studying, the development of children's intellectual and creative abilities and logical thinking, moral development, patriotism and acquiring ethic standards are the tasks which are determined by the demands of time. The necessity of introduction of interactive technologies in teaching subject that allows radically change of teaching subjects in higher school is demonstrated.

Key words: innovation activity, increase, logic-mathematic development, thinking, logical thinking, senior preschool-age children.

УДК 338.24

Мерзлякова Олена Леонідівна,
кандидат психологічних наук, докторант,
Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих
НАПН України, м. Київ

АЛГОРИТМ ДОБОРУ ЗМІСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті визначено необхідність психологічного налаштування педагога до роботи в нових інформаційних умовах. Окрім оволодіння вчителем технічними навичками застосування ІКТ, не менш важливим сьогодні постає напрацювання алгоритмів обробки великих обсягів інформації та вмінь індивідуального добору цієї інформації в конкретній навчальній ситуації. Автором розглянуто досліджувану проблему в розрізі педагогічної практики, зокрема, під час занять з вчителями загально-освітнього навчального закладу та викладачами професійної школи. Розкрито змістовне навантаження структурних елементів алгоритму підготовки інформаційного повідомлення, які позначені ключовими питаннями “Кому?”, “Що?”, “Як?”, “Де?”.

Ключові слова: інформатизація освіти, інформаційна грамотність вчителя, алгоритм добору інформації, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Інформаційні ресурси науково-технічного та соціально-економічного розвитку суспільства стають сьогодні визначальним фактором його Тому здатність тієї чи іншої країни формувати, зберігати,

розподіляти й ефективно використовувати ці ресурси в значній мірі визначає сьогодні конкурентну здатність цієї країни у світовому співтоваристві, і сьогодні розглядається в якості одного з необхідних умов забезпечення її національної безпеки. Події останнього року продемонстрували, що інформаційна безграмотність населення коштує дуже дорого як для громадян, так і для держави в цілому. Постає питання – де, як та яким чином потрібно розвивати таку інформаційну грамотність. І перше, що приходить на згадку, – все починається зі школи, загальноосвітньої або професійної.

Можливо, саме напрямком інформаційної культури та інформаційної грамотності сучасного вчителя стає все більш актуальним в загальному освітянському просторі. Для ілюстрації цього тезису – невеличке цитування державного регулюючого документа «Щодо організації навчання вчителів з використання інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. «Кожен вчитель загальноосвітнього навчального закладу, незалежно від ступеня, типу, форми власності закладу та рівня своєї кваліфікації, повинен вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

— *Створювати*: текстові документи; таблиці; малюнки; діаграми; презентації.

— *Використовувати*: Інтернет-технології; локальні мережі; бази даних.

— *Здійснювати*: анкетування; діагностування; тестування; пошук необхідної інформації в мережі Інтернет.

— *Розробляти* власні електронні продукти (розробки уроків, демонстраційний матеріал).

— *Поєднувати* готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми т. п.) у своїй професійній діяльності» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звісно, при такому загальному налаштуванні напрямком інформаційної культури та інформаційної грамотності вчителя не міг залишитись поза увагою науковців, дослідників, практиків-освітян. Питаннями диференціації культури та виділенням в її системі інформаційної культури займались В.О. Виноградов, Л.С. Винарик, А.С. Гинкул, Ю.М. Горвіц, Н.Г. Джинчарадзе, А.П. Єршов, М.І. Жалда, Л.В. Скворцов, В.Ф. Сухіна, О.М. Тарасова, О.М. Щедрин, та ін. Проблематика використання ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) в педагогічній практиці вчителя розглядається у працях Б.С. Гершунського, С.О. Гунько, А.П. Єршова М.І. Жалдака, Ю.І. Машбиця, Н.В. Морзе, Ю.В. Триуса, С.О. Христочевського М.І. Шкіля. Роботи В.Ю. Бикова, І.М. Богданової, М.І. Жалдака, І.А. Зязюна, Р.С. Гуревича, Т.І. Коваль, А.М. Коломієць, С.О. Сисоевої, О.В. Співаковського, Л.П. Сущенко, Е.С. Полат, І.В. Роберт та ін. Попри таку велику зацікавленість напрямком інформаційної культури та інформаційної грамотності вчителя, існують певні протиріччя сучасної освітньої системи, які залишають велике поле для подальших пошуків та досліджень.

Значимо найбільш вагомі протиріччя у сфері інформатизації освіти в інтерпретації Н.М. Єлістратової [2]. Так, автор вважає, що найвагомим є протиріччя між орієнтацією освітньої практики на інтенсивний процес

інформатизації та одночасною відсутністю ustalених загальноприйнятих методологічних та теоретичних основ навчання в цих умовах. Наступне протиріччя складається між активним насиченням освітньої системи технічними, технологічними засобами та низькою готовністю педагогічних працівників до використання цих засобів. Також існує певне протиріччя між необхідністю формування інформаційної культури особистості незалежно від спрямованості навчального закладу (технічний або гуманітарний) та реаліями педагогічної практики з дуже скептичним ставленням до можливостей використання інформаційних технологій, особливо серед фахівців-гуманітаріїв [2].

Доцільність та переваги використання ІКТ вчителем будь-якого напрямку, і технічного, і гуманітарного, переконливо показує В.В. Лапінський, спираючись на досвід застосування ІКТ за кордоном [3]. На думку автора, застосування вчителем інформаційно-комунікаційних технологій дозволить оптимізувати такі напрями педагогічної практики.

– Надання учневі нових засобів навчальної діяльності, які дозволяють зменшити обсяг рутинної роботи, зменшують час роботи над навчальною задачею та отримання результату.

– Моніторинг навчального процесу, створення об'єктивної бази для оцінювання рівня навчальних досягнень групи, класу, окремого учня.

– Використання мультимедійних засобів унаочнення навчального матеріалу, які доповнюють традиційні або замінюють ті з них, які є неефективними у засвоєнні знань.

– Надання вчителю нових засобів навчальної діяльності, які дозволяють організувати ефективне планування навчального процесу на рівні навчального предмету: курсу в цілому, розділу або теми.

– Надання вчителю доступу до ефективно організованої та своєчасно поновлюваної бази предметних знань, виконаної у гіпермедійній формі.

– Створення і пропагування систем мережевого обміну педагогічним досвідом.

Попри розуміння важливості використання ІКТ в педагогічній практиці та широкі можливості, які надає їх застосування вчителем, нагальною залишається проблема низької психологічної готовності вчителя до вільного користування тим широким інформаційним простором, який забезпечують ІКТ. І питання не тільки в оволодінні певними технічними навичками, що роблять користування ІКТ вільним та невимушеним, зокрема комп'ютерна грамотність, поінформованість про технічні засоби медійної комунікації в освіті тощо. Не менш важливим є вміння вчителя опрацювати великі обсяги інформації, що потребують обробки у випадку застосування ІКТ та інших сучасних засобів збереження та передачі інформації. Якщо раніше необхідний обсяг інформації для викладання був жорстко окреслений вимогами шкільних програм, освітніх стандартів інших зовнішніх регламентуючих документів, то тепер значно підвищується роль самого вчителя у добірї необхідної інформації та її адаптуванні для учнів. Тобто, вчитель має побудувати власну інформаційно-педагогічну модель побудови уроку чи лекції. Педагогічна модель є спеціально створеним і теоретично обґрунтованим аналогом педагогічного процесу, його макетом, який застосовується для організації практичних дій учнів або студентів

[4, с. 171]. Процес побудови адекватної педагогічної моделі навчального процесу або моделі формування певних знань, умінь і навичок отримав назву педагогічне моделювання. У нашому випадку є сенс говорити про інформаційно-педагогічне моделювання, оскільки, з одного боку, необхідно дібрати найбільш адекватну інформацію; з іншого – змодельовати найбільш оптимальні умови для передачі цієї інформації учням або студентам. К. Копаниця, зазначає, що «метод моделювання пов'язаний з побудовою двох основних моделей: інформаційної й операційної. Інформаційна модель дидактичної ситуації являє собою логічну схему, де відображено структуру та зв'язки її компонентів як системи. Операційну модель розробляють на основі інформаційної моделі шляхом її доповнення способами діяльності студента та викладача».

Нажаль, далеко не завжди вчителі володіють інструментами такого добору інформації та адаптації дібраної інформації до певної аудиторії. Тому завдання, яке ми поставили перед собою – це віднайти та вербалізувати такий алгоритм добору змісту інформаційного повідомлення, який був би зрозумілий для вчителя, і тому мав би певні шанси на практичне використання.

Мета статті – ознайомити з алгоритмом обробки інформації вчителя під час підготовки до уроку або лекції, який було розроблено під час практично-семінарських занять з викладачами середньої та вищої школи.

Результати дослідження. Перш ніж представити сам алгоритм – декілька слів про процедуру його створення. Як вже було зазначено, цей алгоритм було розроблено в ході практично-семінарських занять з педагогічною аудиторією. Вчителям середньої школи або викладачам вищих навчальних закладів пропонувалося зробити інформаційне повідомлення за певною тематикою.

Це інформаційне повідомлення розроблялось у групах 3-5 осіб, для його презентації окрім вербальної подачі використовувались різні засоби наочності – схеми, власні малюнки, колажі з вирізаними ілюстраціями, тощо. Тематика інформаційних повідомлень добиралась таким чином, щоб фахівці кожної групи були дещо більшими експертами з того питання, про яке було повідомлення цієї групи, ніж всі інші учасники заняття. Наприклад, викладачі економіки та фінансів мали пояснити всім іншим викладачам інших спеціальностей (мовна спрямованість, менеджмент, тощо) економічні причини обвалу курсу гривні за останні місяці. Викладачі, які спеціалізуються на вивченні закордонного досвіду менеджменту, – зробити повідомлення “Чому відбувся Майдан?” для закордонних партнерів, які не знайомі з українськими реаліями. У разі занять з вчителями середньої школи, угруповання вчителів різних вікових ланок – молодша школа, середня школа, старша школа – розробляли повідомлення про інтеграційний урок, який би включав в себе теми декількох предметів цього вікового періоду.

Для підготовки повідомлень групами фахівців зазвичай було необхідно від 40 до 60 хвилин, тобто приблизно одна академічна година. Презентація повідомлення зазвичай тривала 10-15 хвилин.

Після презентації повідомлень всіма робочими групами проводилась групова дискусія щодо параметрів доступності інформації, її зрозумілості та факторів, які спрощують або ускладнюють сприйняття запропонованого інформаційного контенту.

Після структурної обробки результатів таких дискусій, ми вийшли на певний алгоритм оптимізації добору інформації, який пропонуємо вашій увазі на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм добору змісту інформаційного повідомлення вчителем

Отриманий алгоритм дещо нагадує відомий фахівцям сфери менеджменту алгоритм SMART-аналізу інформаційного повідомлення.

Розкриємо більш докладно кожен пункт зазначеного алгоритму добору змісту інформаційного повідомлення. Перший крок, який фокусує увагу на аналіз специфіки цільової аудиторії і позначений ключовим питанням «Кому?», передбачає врахування наявного рівня знань учнів або студентів, для яких готується інформаційне повідомлення. Схематично це представлено на рис. 2.

Перший крок передбачає узгодження вимог освітніх стандартів й програм з поінформованістю та можливостями розширення наявних знань певної аудиторії учнів або

студентів. Якщо викладач працює постійно з класом або групою – він, безумовно, має про це власне враження. Якщо ж контакт відбувається вперше – є сенс або продіагностувати рівень обізнаності за допомогою спеціальних методик, або зробити звичайне експрес-опитування для оцінки загального рівня поінформованості конкретної аудиторії.

Наступний, другий крок алгоритму, який позначений ключовим словом «Що?», є центральною ланкою всієї моделі. В скороченому, структурованому вигляді цей крок подано на рис. 3. Перший, головний шар понять, що необхідно врахувати під час добору інформаційного повідомлення, – це ті цілі, які вчитель ставить перед собою.

Наголосимо – не цілі програми, а саме цілі вчителя. Тому що вчитель вирішує, як програмні вимоги доцільно адаптувати до можливостей конкретних учнів. Та, що є більш важливим, вчитель залучає свій власний потенціал фахівця та просто особистості для досягнення обраних

цілей. Це є реалізацією суб'єкт-суб'єктних стосунків між вчителем та учнями. Тому важливими постають ціннісна позиція конкретного викладача, його життєві настанови та принципи професійної діяльності.

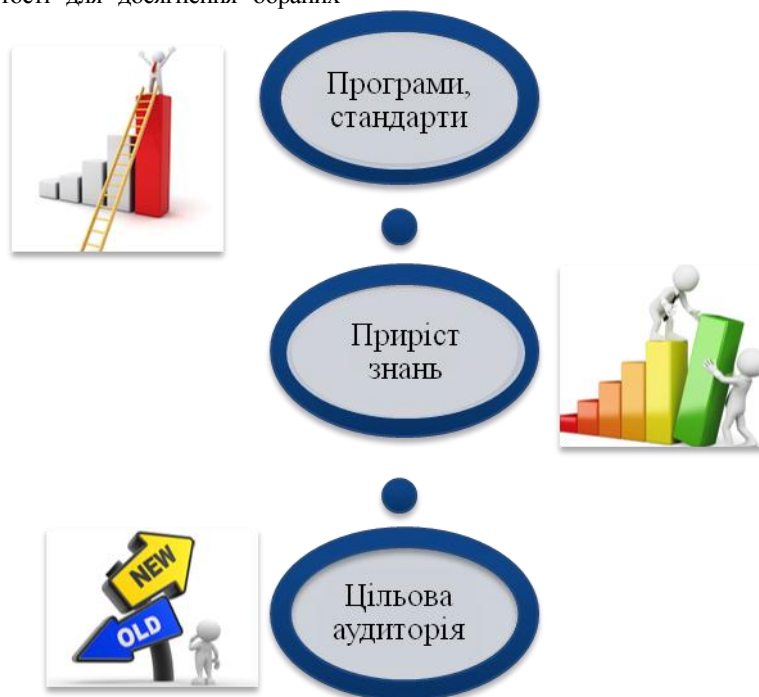

Рис. 2. Перший крок алгоритму добору інформаційного повідомлення – «Кому?»

Будь-яку інформацію вчитель надає крізь призму власного розуміння та осмислення. Адже сучасні інформаційні технології надають учням доступ до величезних обсягів інформації «безособистісного характеру». Персональні стосунки з викладачем, його

особистісне забарвлення інформаційного повідомлення – це те, що робить інформаційний контакт «вчитель-учень» більш цінним, ефективним, доцільним з точки зору досягнення педагогічних ефектів.

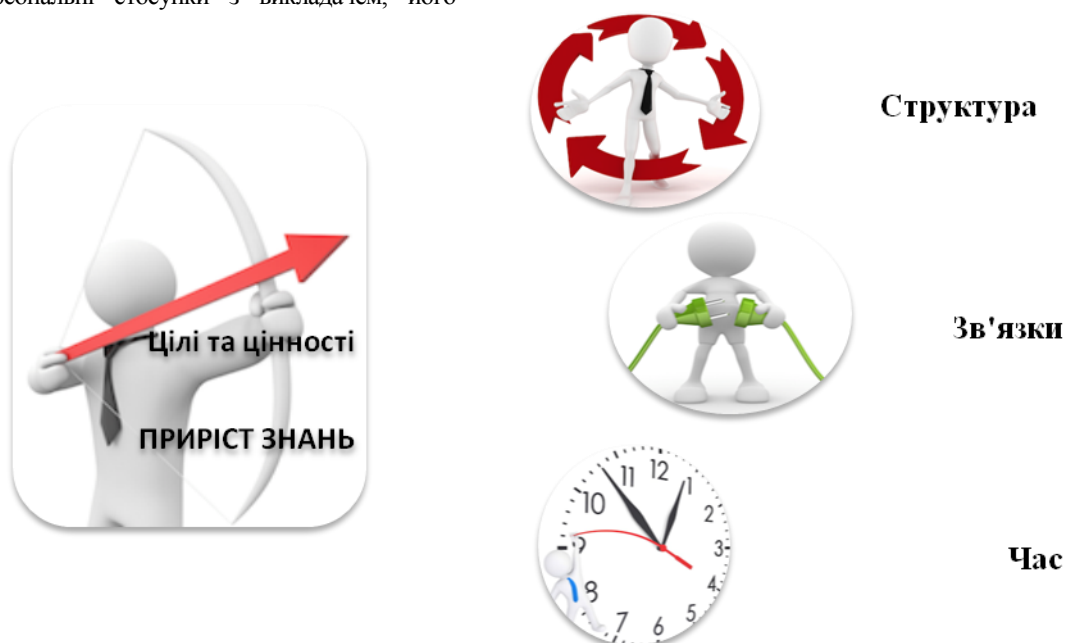

Рис. 3. Другий, ключовий, крок алгоритму добору інформаційного повідомлення – «Що?»

Для того, щоб інформація сприймалась більш легко та невимушено, важливо побудувати її структурно. При цьому слід пам'ятати, що оптимальна кількість елементів

такої структури, з точки зору психології сприйняття, становить 5-7 елементів. Якщо інформаційне повідомлення містить набагато більше логічних блоків та частин – їх слід

поєднати у вигляді «інформаційних гілок», щоб в кожному інформаційному блоці, кожній окремій «гілці понять» зберегти оптимальний розподіл – 5-7 елементів. Це можна проілюструвати тими схемами, що наведені в цій публікації. Перша схема містить 4 елементи, кожен з яких далі розподілено відповідно на 3-5 елементи. Така структурована подача інформації без перенавантаження великою кількістю елементів на одній схемі спрощує сприйняття та розуміння наданих тезисів.

Оскільки інформація, що подається, і учень, який її сприймає, знаходяться «в контакті» з іншими інформаційними полями – важливо окреслити найбільш важливі зв'язки. В шкільній практиці це можуть бути так звані міжпредметні зв'язки або фокусування уваги учнів на прояві феноменів, про які йде мова у інформаційному повідомленні, в повсякденному житті. В практиці професійної школи доцільно продемонструвати зв'язки інформації, що надається, з майбутньою професійною

діяльністю студентів.

Нарешті, контакт вчителя й учня обмежений у часі, тому важливо дібрати таку кількість інформації, якої буде достатньо, щоб не виникла нудьга, і одночасно не буде забагато, щоб не перевищити можливості сприйняття. Час дуже добре регламентує інформаційне поле за принципом «необхідно – достатньо». За нашим досвідом, інформаційне повідомлення, яке потребує для викладення більш, ніж звична академічна година (45 хвилин), є дуже складним для сприйняття, і потребує поділення на менші блоки. Якщо ж говорити про дистанційне навчання та дистанційні форми інформаційних повідомлень – такий «максимальний час» одного повідомлення складає приблизно 10 хвилин.

Окрім безпосередньо дібраного змісту інформаційного повідомлення, не менш важливою є обрана форма його подачі. В структурованому вигляді цей тезис викладено на рис. 4.

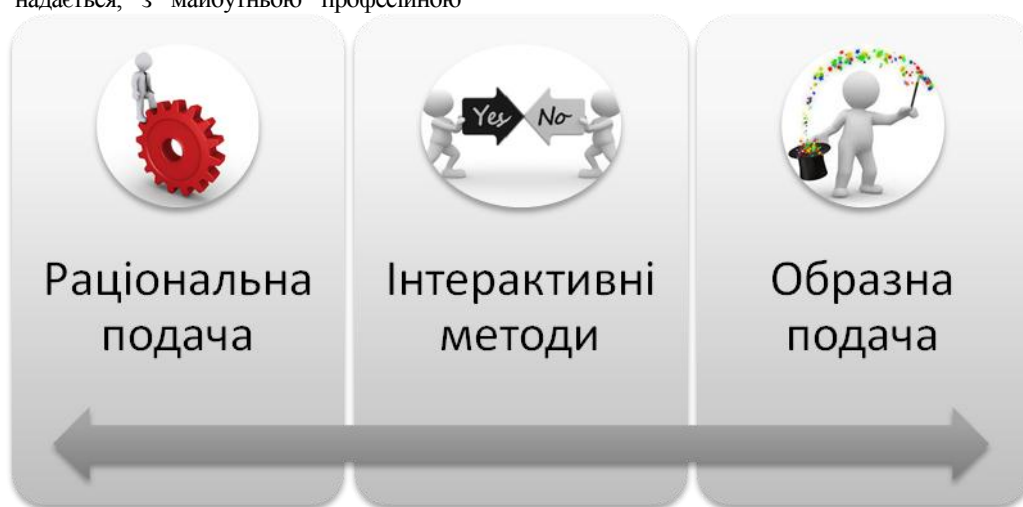

Рис. 4. Третій крок алгоритму добору інформаційного повідомлення «Як?»

Важливим є як застосування специфіки взаємодії різних півкуль головного мозку, так й загальна активізація в учнів або студентів «діяльності розуміння». Цього можливо досягти за рахунок інтеграції послідовних, логічних, аналітичних засобів викладення інформаційного повідомлення (задіяння лівої півкулі), наочно-образної демонстрації інформації (активізація діяльності правої півкулі) та загальної стимуляції діяльності учнів за рахунок різноманітних інтерактивних засобів ведення занять. До

речі, схеми цієї статті продубльовано візуальними символами наданих понять саме з міркувань активізації логічного (ліва півкуля) та образного (права півкуля) сприйняття читача.

Останній, четвертий крок алгоритму добору інформаційного повідомлення (рис. 5) стосується умов, які є найбільш сприятливими для його передачі. Зазначимо, що цей пункт алгоритму був виділений у окрему категорію під час співпраці з вчителями середньої школи.

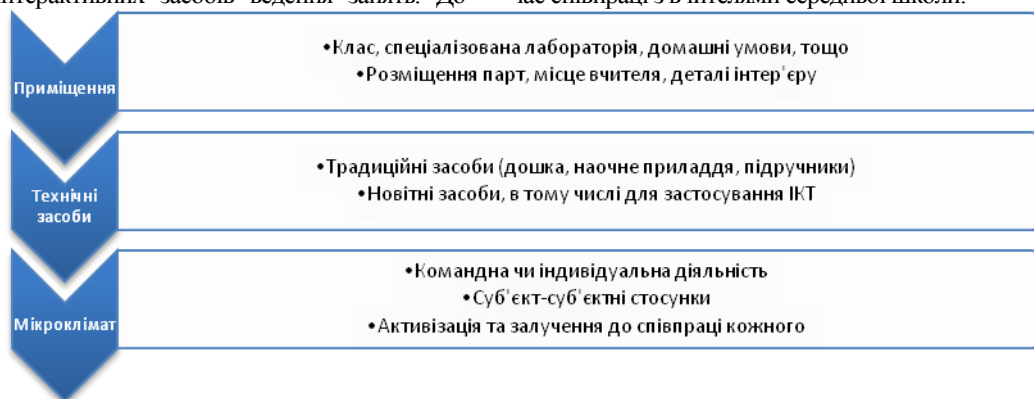

Рис.5. Крок четвертий алгоритму добору інформаційного повідомлення

Припустимо, що середня школа, порівняно з професійною, більшою мірою залежить від спонтанних

настроїв учнів «є бажання вчитись – не маю такого бажання», тому більше уваги приділяє умовам активізації мотивації учнів до навчання.

Щоб не заглиблюватись у всі наявні можливості сучасної школи і вчителя щодо оптимізації умов передачі інформаційного повідомлення – зазначимо лише ті, що безпосередньо пов'язані із застосування ІКТ. Новітні технології навчання, такі як: «перегорнутий клас», гібридне навчання, гейміфікація навчання та створення навчальних середовищ МООС, відкрите та дистанційне навчання – всі вони значно розширюють можливості вчителя щодо організації умов для кращого засвоєння учнями змісту його інформаційного повідомлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Головним пафосом цієї публікації й одночасно ключовим її висновком є необхідність психологічного налаштування вчителя до роботи в нових інформаційних умовах. Окрім оволодіння вчителем технічними навичками застосування ІКТ, не менш важливим постає напрацювання алгоритмів обробки великих обсягів інформації та вмінь індивідуального добору цієї інформації в кожній конкретній навчальній ситуації. Пошуку шляхів підвищення інформаційної грамотності вчителя, особливо її психолого-педагогічної складової, присвячено наші подальші дослідження та наукові розробки [5].

Список використаних джерел

1. Щодо організації навчання вчителів з використання інформаційно-комунікаційних технологій / Лист МОНмолодьспорт №1/9-493 від 24.06.11 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/19837/.
2. Елистратова Н.Н. Актуальные проблемы информатизации высшего образования. / Елистратова Наталья Николаевна // Вестник Рязанского государственного университета им. С.А. Есенина. – №29. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-problemy-informatizatsii-vysshego-obrazovaniya>
3. Лапінський В.В. Міжнародні тенденції розвитку інформатизації освіти та підвищення її якості / В.В. Лапінський, А.С. Міна, К.І. Скрипка // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №5 (19). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.htm>
4. Копаниця К. Технологічний підхід до моделювання дидактичних ситуацій/ Ксенія Копаниця // Вісник Львівського Університету – Серія педаг. – 2009. – Вип. 25. Ч. 2. – С. 170–177– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/25_2/21_kopanytsa.pdf
5. Мерзлякова О. Л. Інформаційна грамотність суб'єктів освітніх систем як актуальний напрямок їх діяльності / О.Л. Мерзлякова // ПостМетодика. – №5(114), 2013 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://poipro.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM5_\(114\)_2013.pdf](http://poipro.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM5_(114)_2013.pdf)

Статья предлагает алгоритм обработки информационного сообщения в педагогической практике. Алгоритм разработан во время занятий с учителями средней школы и преподавателями профессиональной школы. Раскрыта смысловая нагрузка структурных элементов алгоритма подготовки информационного сообщения, которые обозначены ключевыми вопросами «Кому?», «Что?», «Как?», «Где?»

Ключевые слова: Информатизация образования, информационная грамотность учителя, алгоритм подбора информации.

The algorithm of selection of information message in pedagogical practice has been proposed in the article. The algorithm was developed during employment with teachers of secondary and vocational school. The author reveals the meaning of the structural elements of the algorithm of preparing information messages that identified by key issues, "Who?", "What" ?, "How?", "Where?"

Key words: Informatization of education, information literacy of teacher, algorithm of selection of information.

УДК 378.14

Притуляк Людмила Миколаївна,

кандидат педагогічних наук,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ПРОБЛЕМИ ЗАОХОЧЕННЯ ДОШКІЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто проблему заохочення дошкільних працівників до самовдосконалення наприкінці ХІХ століття. Зазначено, що становлення системи заохочення кадрів дошкільного профілю до самовдосконалення наприкінці ХІХ відбувалося в контексті соціально-економічних і культурно-історичних процесів, актуальних на той час у країні. Доведено, що провідну роль у вирішенні проблем заохочення кадрів дошкільного профілю відігравали земства, приватні особи, товариства. Визначено, що державна заохочувальна діяльність щодо кадрів